

КРИМІНАЛІСТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ВІЙСЬКОВИХ ЗЛОЧИНІВ

Геннадій Євгенович БЕРШОВ,

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри кримінально-правових дисциплін
факультету № 6 Харківського національного
університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0002-3439-5544>

Для забезпечення ефективного досудового розслідування військових злочинів і з'ясування всіх обставин, що підлягають доказуванню, крім знання сутності та ознак указаної категорії кримінальних правопорушень, потрібно знати специфіку механізму їх вчинення. Це дозволить виокремити основні види військових злочинів, які вирізняються закономірними властивостями, врахування яких сприяє вірному вибору напряму, засобів і методів розслідування. Мова йде про криміналістичну класифікацію військових злочинів за змішаним критерієм, який зумовлений кримінально-правовими та криміналістично значимими ознаками вказаних кримінальних правопорушень. У цьому контексті вбачається актуальним напрямом наукових досліджень виокремлення видів військових злочинів і з'ясування їх впливу на формування окремої криміналістичної методики.

Важливе праксеологічне значення в слідчій діяльності відіграє саме криміналістична класифікація кримінальних правопорушень, у тому числі військових. Це зумовлено тим, що така класифікація здійснюється за більш широким переліком критеріїв, які дозволяють у повній мірі не тільки відобразити механізм учинення злочину, а й продемонструвати механізм слідоутворення. Як відомо, під час досудового розслідування важливо не тільки встановити обставини вчинення військового злочину, а доказати ці обставини в повному обсязі, який визначений у кримінальному процесуальному законодавстві. Тому під час класифікації військових злочинів рекомендовано акцентувати уваги й на криміналістично важливі та значимі ознаки, які сприяють як правильному визначенню напряму розслідування, так і обранню достатнього та необхідного «інструментарію» збирання доказової інформації. У цьому контексті повністю погоджуємося з думкою В.В. Тіщенка з приводу того, що «криміналістична класифікація злочинів дозволяє провести багатосторонній аналіз виділених категорій злочинів, синтезувати їх криміналістично значущі властивості» [1, с. 44]. А значить, як підкреслює О.В. Пчеліна, «криміналістична класифікація є невід'ємною умовою ефективного пізнання злочинів <...> Адже криміналістичні рекомендації не повинні бути абстрактними, вони передбачають певний ступінь їх упорядкованості і «видову» спрямованість. Саме тому розроблення наукового обґрунтованих рекомендацій у методиці розслідування передбачає використання диференційованого підходу, зумовленого особливостями роду або виду злочину [2, с. 9]» [3, с. 267].

З наведеного вбачається, що «криміналістична класифікація є методом пізнання, який полягає в систематизації злочинів за окремими ознаками».

© Бершов Г. Є., 2020

При цьому «значення криміналістичної класифікації злочинів виражається через її функціональне наповнення», яке полягає в наступному:

«1) криміналістична класифікація злочинів є структурним елементом криміналістичної методики. Вона структурує як криміналістичну методику в цілому, так і методику розслідування злочинів окремих видів (груп);

2) криміналістична класифікація злочинів дозволяє розмежовувати злочини та виділяє закономірності злочинної діяльності, акцентуючи увагу на її основних елементах – способах вчинення, обстановці, слідовій картині тощо – та їх закономірностях;

3) криміналістична класифікація злочинів як методологічна основа сприяє формуванню криміналістичних характеристик злочинів;

4) криміналістична класифікація злочинів слугує передумовою розробки практичних рекомендацій стосовно методів і засобів виявлення та розслідування злочинів окремих видів (груп)» [4, с. 93].

Відповідно формування методики розслідування військових злочинів узагалі та визначення прагматичних і праксеологічних основ використання спеціальних знань під час розслідування вказаної категорії кримінальних правопорушень зокрема буде неповним без здійснення криміналістичної класифікації військових злочинів.

На наш погляд, криміналістична класифікація військових злочинів, як один із інструментів формування методики їх розслідування, повинна здійснюватися за такими критеріями, як особа злочинця, спрямування, обстановка, способи вчинення. Зокрема:

1) залежно від властивостей особи злочинця розрізняють військові злочини, що вчиняються:

- військовослужбовцями Збройних Сил України;
- військовослужбовцями Служби безпеки України;
- військовослужбовцями Державної прикордонної служби України;
- військовослужбовцями Національної гвардії України;
- військовослужбовцями інших військових формувань, утворених

відповідно до законів України;

- військовослужбовцями Державної спеціальної служби транспорту;
- військовослужбовцями Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України;

– військовозобов'язаними під час проходження зборів;

– резервістами під час проходження зборів;

– співучасниками військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів;

– іншими особами, визначеними законом;

2) за спрямуванням розрізняють:

– насильницькі військові злочини;

– корисливі військові злочини;

– військові злочини, пов'язані з пошкодженням та/чи знищенням або втратою майна;

– злочини у сфері військової службової діяльності;

– злочини, пов'язані з ухиленням від військової служби;

– злочини, пов'язані з порушенням правил несення військової служби;

- 3) залежно від обстановки виокремлюють військові злочини, вчинені в:
- умовах воєнного стану;
 - умовах особливого періоду, крім воєнного стану;
 - бойовій обстановці;
- 4) за способом бувають військові злочини, що скоюються шляхом:
- невиконання чи порушення наказів начальника;
 - завдання шкоди життю та здоров'ю особи;
 - розкрадання військового майна;
 - завдання шкоди військовому майну;
 - порушення встановлених правил несення військової служби;
 - розголошення відомостей військового характеру.

Отже, для забезпечення ефективного досудового розслідування військових злочинів і з'ясування всіх обставин, що підлягають доказуванню, крім знання сутності та ознак указаної категорії кримінальних правопорушень, потрібно знати специфіку механізму їх вчинення. Аргументована доцільність виокремити основні види військових злочинів, які вирізняються закономірними властивостями, врахування яких сприяє вірному вибору напряму, засобів і методів розслідування. Зазначено, що криміналістична класифікація військових злочинів дозволяє сформулювати відповідні криміналістичні методики, а також правильно обрати напрям, засоби, тактику та програму розслідування. Криміналістичну класифікацію військових злочинів запропоновано здійснювати за змішаним критерієм, який зумовлений кримінально-правовими та криміналістично значимими ознаками вказаних кримінальних правопорушень, а саме – властивостями особи злочинця, спрямуванням, обстановкою та способами вчинення.

Список використаних джерел:

1. Тищенко В.В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів: монографія. Одеса: Фенікс, 2007. 260 с.
2. Розслідування злочинів у сфері господарської діяльності: окремі криміналістичні методики: монографія / кол. авторів: В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова, В.А. Журавель та ін.; За ред. В.Ю. Шепітька. Харків: Право, 2006. 624 с.
3. Пчеліна О. В. Криміналістична класифікація злочинів у сфері службової діяльності. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2014. № 6 (10). С. 267–271.
4. Пчеліна О.В. Щодо криміналістичної класифікації злочинів. *Актуальні питання судової експертизи та криміналістики*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 90-річчю створення Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса (м. Харків, 7–8 листопада 2013 року). Харків: «Право», 2013. С. 92–93.